

Fot. Wiesław Banach

Profesor Wojciech W. Gasparski (1936–2022) – zarys biografii naukowej

Wojciech Władysław Gasparski urodził się 10 października 1936 roku w Warszawie. Po wojnie mieszkał z rodzicami w Chorzowie. Studia wyższe ukończył na Politechnice Śląskiej (1953–1958), po czym pracował w przemyśle. Idąc śladami Tadeusza Kotarbińskiego oraz Herberta Spencera, którzy po studiach technicznych rozpoczęli studia i aktywność naukową w dziedzinie filozofii, Wojciech Gasparski nawiązał w 1959 roku współpracę ze środowiskiem prakseologicznym. Studia doktoranckie odbył w Zakładzie Prakseologii PAN (1965–1968). Pracę doktorską dotyczącą zastosowań prakseologii do procesów decyzyjnych w projektowaniu technicznym obronił w Instytucie Podstawowych Problemów Techniki PAN (1969); promotorem był prof. Zbigniew Wasiutyński. Rozprawę habilitacyjną poświęconą teorii projektowania w ujęciu prakseologicznym przedstawił na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej, uzyskując stopień doktora habilitowanego (1978). Tytuł profesora nauk humanistycznych uzyskał w 1985 roku na wniosek Rady Naukowej Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Kilka lat później Rada powierzyła mu najpierw funkcję wiceprzewodniczącego, a następnie przewodniczącego – funkcje te pełnił łącznie przez szesnaście lat. Od roku 1995 związany był z Akademią Leona Koźmińskiego (dawniej Wyższą Szkołą Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego), w której jako profesor prowadził rozległą działalność dydaktyczną oraz pełnił liczne funkcje, między innymi prorektora ds. badań naukowych, dyrektora Centrum Etyki Biznesu oraz kierownika Katedry Etyki Biznesu.

Zainteresowania naukowe, prace badawcze i inicjatywy organizacyjne Profesora Wojciecha Gasparskiego zaliczyć można do dwóch nurtów tematycznych. Pierwszy stanowi twórcze rozwinięcie dyscyplin mających w Polsce pewną tradycję, takich jak prakseologia czy naukoznawstwo. W nurcie drugim znajdują się pionierskie prace koncentrujące się wokół zagadnień niepodjętych szerzej na gruncie polskim, takich jak metodologia projektowania, teoria systemów i etyka biznesu. Cechą charakterystyczną twórczości Wojciecha Gasparskiego jest to, iż jego własnym pracom badawczym towarzyszyły zawsze rozmaite przedsięwzięcia instytucjonalne i organizacyjne mające na celu zainteresowanie określoną problematyką szerszej grupy badaczy, w rezultacie integrujące środowisko naukowe i inicjujące nowe kierunki badawcze. Umiejętność współpracy z innymi badaczami i kierowania zespołem zaowocowała wieloma zbiorowymi publikacjami, których Profesor Wojciech Gasparski był inicjatorem i redaktorem naukowym. Warto podkreślić, iż ich współautorami często byli wybitni badacze zagraniczni.

W pierwszym okresie swojej działalności, Wojciech Gasparski sformułował program prakseologii działań przygotowawczych (preparatoryki), wzbogacił prakseologię o ujęcie prakseometryczne, a także zrekonstruował podejście systemowe w nauce współczesnej jako styl rozwiązywania problemów. Pod koniec lat sześćdziesiątych założył Pracownię Metodologii Projektowania, którą kierował przez 20 lat. Kierował Zakładem Prakseologii PAN (1973–1975) oraz Zakładem Prakseologii i Naukoznawstwa IFiS PAN (1986–1991). Zastosował program metodologii nauk stworzony przez Kazimierza Ajdukiewicza do analizy nauk praktycznych i opracował na tej podstawie oryginalną koncepcję metodologii projektowania (przedstawioną w książce *Projektowanie – koncepcyjne przygotowanie działań*, 1978). Stworzył oryginalną interpretację filozofii Tadeusza Kotarbińskiego jako systemu filozofii praktyczności (przedstawioną w rozprawie *A Philosophy of Practicality. A Treatise of the Philosophy*

of Tadeusz Kotarbiński, 1993¹). Zrealizował program syntezy wiedzy projektoznawczej (przedstawionej w dziele zbiorowym *Projektoznawstwo*). Był inicjatorem i współredaktorem edycji wydawnictwa ciągłego *Projektowanie i systemy. Z zagadnień metodologii nauk praktycznych*, stanowiącego forum prezentacji filozofii nauk stosowanych (wydano siedemnaście tomów pod egidą Komitetu Naukoznawstwa PAN, wyd. Ossolineum). Przewodniczył Komitetowi Redakcyjnemu edycji *Dzieł wszystkich* Tadeusza Kotarbińskiego. Był jednym z założycieli, wieloletnim prezesem a następnie prezesem honorowym Towarzystwa Naukowego Prakseologii. Przez szesnaście lat pełnił funkcję redaktora naczelnego „Prakseologii”, a następnie był przewodniczącym Rady Redakcyjnej tego czasopisma i do końca życia wspierał je służąc radą i dosyłając własne artykuły i recenzje.

Ważnym obszarem aktywności badawczej i organizatorskiej Profesora Wojciecha Gasparskiego było naukoznawstwo. Świadczy o tym jego trzydziestoletnia działalność w Komitecie Naukoznawstwa PAN, którego przez dziesięć lat był przewodniczącym. Prezydium Akademii nadało mu w roku 2003 godność członka honorowego tego Komitetu.

Wojciech Gasparski jest autorem, współautorem i redaktorem blisko pięćdziesięciu książek i ponad dwustu pięćdziesięciu artykułów z zakresu prakseologii, metodologii projektowania, teorii organizacji i zarządzania, naukoznawstwa oraz etyki biznesu. Wygłaszał referaty na wielu konferencjach krajowych i zagranicznych. Prowadził wykłady na Uniwersytecie Warszawskim, Politechnice Warszawskiej, Akademii Leona Koźmińskiego, Warszawskiej Szkole Zarządzania. Wypromował kilkudziesięciu magistrów oraz kilkunastu doktorów. Został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Pol-

¹ Praca ukazała się w serii „Acta Philosophica Fennica”. Część I rozprawy wydano kolejny raz pt. *On the concept of practicality* w 10 tomie serii „Praxiology” (*Praxiology and Pragmatism*, 2002). Natomiast część IV rozprawy – *On the Methodology of Practical Disciplines (Sciences)* – zamieszczamy w niniejszym numerze „Prakseologii” (przypisy w tym tekście pochodzą od Redakcji).

ski, Krzyżem Komandorskim Orderu Polonia Restituta oraz wieloma innymi odznaczeniami. Był laureatem CEEMAN Champion's Award in Responsible Management Education, European Faculty Pioneer Award za rok 2006; był też uhonorowany wieloma innymi prestiżowymi nagrodami i wyróżnieniami.

Wojciech Gasparski przez wiele lat współprzewodniczył międzynarodowemu programowi badawczemu poświęconemu prakseologii i filozofii praktycznej, realizowanemu przez IFiS PAN i Wydział Filozofii Uniwersytetu w Helsinkach. Współpracował z brytyjskim Design Research Society oraz amerykańskim Design Methods Group. Angażował się w badania międzynarodowe: (a) związane z realizacją europejskiego projektu badawczego „Ethics in Human Resource Management” (European Commission, Erasmus) – partnerstwo z Uniwersytetem Wileńskim, Uniwersytetem w Nijenrode (Holandia) i Uniwersytetem w Salzburgu, (b) partnerstwo w projekcie badawczym „Understanding and Responding to Societal Demands on Corporate Responsibility” koordynowanym przez INSEAD (Francja), (c) udział w projekcie „European Platform for Excellence in Corporate Social Responsibility” koordynowanym przez CSR Europe (Belgia). Prowadził wykłady i wizytował następujące ośrodki zagraniczne: Instytut Historii Przyrodoznawstwa i Techniki Akademii Nauk ZSSR (Moskwa 1971–1972), City University (London 1974, 1988, 1993), Open University (England 1990), State University of New York (1981–1982), Faculty of Philosophy, University of Helsinki (1983, 1984, 1986, 1989 i w kolejnych latach do 1993, 1995, 1996, 1999), Saybrook Institute San Francisco (1990). Wyniki swoich badań prezentował na wielu zagranicznych konferencjach, między innymi w: Austrii, Brazylii, Czechach, Finlandii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Japonii, Kanadzie, Niemczech, Szwajcarii, Szwecji, USA, Wielkiej Brytanii, na Węgrzech. Był członkiem honorowym Österreichische Studiengesellschaft für Kybernetik i United Kingdom Systems Society. Był członkiem Society for Business Ethics (USA), Society for Philosophy and Technology (USA), Academy of Management (USA) oraz International Society of Busi-

ness, Economics and Ethics (ISBEE). Jego biografia została opublikowana w następujących wydawnictwach: *Who's Who in the World*, *Who's Who in American Education*, *International Who's Who of Intellectuals*, *Dictionary of International Biography*, *Men of Achievements*, *International Book of Honor*, *International Directory of Distinguished Leadership*.

Wojciech Gasparski był założycielem i dyrektorem oraz tutorem Collegium Invisibile (1995–1998), placówki edukacyjnej, której działalność polegała na kształceniu (równoległym do studiów w uczelniach macierzystych) szczególnie uzdolnionych studentów polskich szkół wyższych z zakresu nauk humanistycznych, społecznych, ekonomicznych i pedagogicznych prowadzonym przez wybitnych uczonych metodą tutorialną. Collegium nawiązywało do tradycji zarówno rodzimej (Collegium Nobilium Stanisława Konarskiego), jak i zachodniej (brytyjskie *collegium invisibile/invisible college*, które dało początek The Royal Society). W roku 2004 Collegium nadało Profesorowi Gasparskiemu godność członka honorowego.

Dziedziną, której Profesor Wojciech Gasparski poświęcił najwięcej czasu i uwagi w ciągu ostatnich lat, jest etyka w biznesie, gospodarce i zarządzaniu. Cała Jego działalność związana z tą problematyką została podporządkowana sformułowanemu na wstępie programowi. Był to program małej etyki biznesu, nawiązujący do programu małej filozofii Tadeusza Kotarbińskiego. Wojciech Gasparski realizował go z ogromną konsekwencją, energią, pracowitością oraz godnymi szacunku i podziwu rezultatami.

Jego dokonania teoretyczne w dziedzinie etyki biznesu zostały przedstawione w książce *Wykłady z etyki biznesu* (trzy edycje – 2000, 2004, 2007) oraz w kilku książkach, których był redaktorem i współredaktorem (*Etyka biznesu*, 1997, 2002; *Etyka biznesu gospodarki i zarządzaniu*, 1999; *Etyka biznesu w działaniu: doświadczenia i perspektywy*, 2001; *Etyka biznesu jako przedmiot nauczania*, 2001; *Etyka biznesu w zastosowaniach praktycznych: inicjatywy, programy, kodeksy*, 2002; *Europejskie i światowe standardy etyki oraz społecznej odpowiedzialności w działalności gospodarczej*, 2003; *Uczciwość*

w *świecie finansów*, 2004), a także w wielu artykułach. Profesor Wojciech Gasparski przyczynił się do uznania problematyki etyki życia gospodarczego jako subdyscypliny filozoficznej, organizując po raz pierwszy w historii polskich zjazdów filozoficznych odrębną sekcję 6. Polskiego Zjazdu Filozoficznego poświęconą filozofii i etyce biznesu (Toruń 1995). Sekcje etyki biznesu miały również swoje miejsce w kolejnych zjazdach filozoficznych. Profesor Gasparski Współorganizował I i II Ogólnopolską Konferencję Etyki Biznesu (Łódź 1994, 1997).

W 1994 roku zainicjował ogólnopolskie Seminarium Etyki w Biznesie, Organizacji i Zarządzaniu. Funkcjonujące systematycznie seminarium stanowiło forum, na którym prezentowane były projekty badawcze, wyniki badań oraz doświadczenia edukacyjne w zakresie etyki biznesu, a także miejsce wokół którego integrowało się środowisko polskich badaczy zajmujących się etyką biznesu. Wojciech Gasparski reprezentował to środowisko występując z referatami na I i II Światowym Kongresie Etyki Biznesu (Tokio 1996, Sao Paolo 2000) oraz europejskich konferencjach etyki biznesu (St. Gallen 1994, Frankfurt 1996, Praga 1997). Kierował programem badawczym „Etyka w polskiej gospodarce: percepcja, preferencje i normy” finansowanym przez KBN (1996–1998) oraz projektem „Odpowiedzialność społeczna i etyka biznesu w polskim życiu gospodarczym: infrastruktura na rzecz rozwoju etyczności funkcjonującego w Polsce biznesu” (2003). Zainicjował powstanie Polskiego Stowarzyszenia Etyki Biznesu – EBEN Polska – i przewodniczył jego Radzie Programowej. Problematykę etyki w życiu gospodarczym popularyzował w artykułach prasowych, wypowiedziach radiowych i telewizyjnych, a w sposób systematyczny w czasopiśmie „Decydent”.

Starania Profesora o instytucjonalny wymiar etyki biznesu w naszym kraju znalazły najbardziej pełny wymiar w utworzeniu w 1999 roku Centrum Etyki Biznesu (CEBI), będącego wspólnym przedsięwzięciem Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego (obecnie Akademii Leona Koźmińskiego) oraz Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Profesor

Wojciech Gasparski był przez wiele lat dyrektorem Centrum, które uczynił najważniejszym ośrodkiem badań i studiów na rzecz rozwoju dyscypliny w Polsce oraz miejscem spotkania liderów biznesu i świata akademickiego, którym zależy na promowaniu etyki życia gospodarczego jako warunku uprawiania tyleż skutecznego, co społecznie odpowiedzialnego biznesu. Fakt ten został doceniony przez International Society of Business, Economics and Ethics (ISBEE) organizujące co cztery lata światowe kongresy zwane olimpiadami etyki biznesu. Piąty Światowy Kongres ISBEE odbył się w Warszawie w Akademii Leona Koźmińskiego w 2012 roku. Ważną formą aktywności Centrum są organizowane co rok konferencje poświęcone różnym aspektom etyki w działalności gospodarczej. Warto wspomnieć, że European Academy of Business in Society zauważyła i doceniła tę właśnie rolę, jaką spełnia Centrum, nagradzając Profesora Gasparskiego European Faculty Pioneer Award za rok 2006.

Ukoronowaniem aktywności badawczej, dydaktycznej i organizacyjnej w dziedzinie etyki biznesu było opublikowanie w 2013 roku pierwszego w Polsce wieloautorskiego podręcznika w tej dziedzinie, zatytułowanego *Biznes, etyka, odpowiedzialność*, którego Wojciech Gasparski był redaktorem naukowym. Podręcznik ten został w 2015 roku uhonorowany nagrodą I stopnia za najlepszy podręcznik akademicki przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne².

Wojciech Gasparski był wieloletnim redaktorem naczelnym serii „Praxiology: The International Annual of Practical Philosophy and Methodology”, publikowanej od roku 1992 przez renomowane wydawnictwo Transaction Publishers w Nowym Brunzwicku związane z Rutgers – The State University of New Jersey³. Seria została stworzona przez Profesora w celu promowaniu dokonań prakseologów, zarówno polskich jak i zagranicznych, na forum międzynaro-

² Jego kontynuacją ma być synteza *Przedsiębiorczość: teoria, etyka, odpowiedzialność* (w przygotowaniu); prace nad nią zainicjował Profesor na początku 2022 roku.

³ W 2017 roku Transaction Publishers stało się częścią wydawnictwa Routledge, należącego Taylor & Francis Group. Ostatnie tomy „Praxiology” były już wydawane przez Routledge w Nowym Jorku.

dowym i objęła 25 tomów. W uznaniu tej pracy Profesor Gasparski otrzymał w roku 2020 nagrodę Prezesa Rady Ministrów (na wniosek Rektora Akademii im. Leona Koźmińskiego).

Pomimo ciężkiej choroby, Profesor Gasparski był aktywny naukowo do ostatnich dni swojego życia⁴. Uczestniczył w realizacji różnych projektów badawczych, publikował artykuły; w 2021 roku wyszła jego monografia *Filozofia praktyczności. Traktat o filozofii Tadeusza Kotarbińskiego oraz similaria*⁵, z w 2022 roku, na kilka dni przed śmiercią, ukazała się książka *Decyzje i etyka*.

Profesor Wojciech Gasparski zmarł 18 maja 2022 roku w Warszawie.

Anna Lewicka-Strzalecka

Instytut Filozofii i Socjologii PAN
anna.lewicka.strzalecka@gmail.com

SUMMARY

Outline of a scientific biography of Professor Wojciech W. Gasparski (1936–2022)

The article recapitulates the most important facts from the scientific biography of Professor Wojciech Gasparski: successive stages of education, academic degrees and titles, functions performed, academic achievements, directions of domestic and foreign cooperation, institutional undertakings and organizational initiatives are presented. The main directions of Professor Gasparski's research are outlined, with particular emphasis on business ethics.

⁴ Jeszcze 9 maja 2022 r. Profesor uczestniczył on-line w międzynarodowej konferencji „Philosophical Schools after 1950”, na której przygotowany wraz nim referat prezentował Marcin W. Bukała. Owoce tej ostatniej aktywności jest artykuł obu autorów *The Polish School of Praxiology: Historical Background, Essential Features, the Founder and Main Representatives* w piśmie „Edukacja Filozoficzna”, 74 (2022).

⁵ Będącą polską wersją rozprawy *A Philosophy of Practicality* (opublikowanej po raz pierwszy w 1993 r. w Helsinkach), uzupełnioną o kilka nowszych prac o powiązanej tematyce.

Prakseologia

163–164/2021–2022

Treść numeru

Marcin W. Bukała

Słowo od Redakcji **3**

Anna Lewicka-Strzałecka

Profesor Wojciech W. Gasparski (1936–2022)
– zarys biografii naukowej **7**
*Outline of a scientific biography
of Professor Wojciech W. Gasparski (1936–2022)*
(Summary) **14**

STUDIA

Wojciech W. Gasparski

On the Methodology of Practical Disciplines
(Sciences) — From the Treatise
»A Philosophy of Practicality« **17**
*O metodologii dyscyplin (nauk) praktycznych
— z traktatu »Filozofia praktyczności«* (Streszczenie) **36**

Miroslaw Sułek

O ludzkim działaniu ze stanowiska
nowej prakseologii **37**
*On human action from the stand
of a new praxiology* (Summary) **63**

Paweł Drobny

Teorie kapitału ludzkiego i innowacji
w perspektywie ekonomii personalistycznej **65**
*Theories of human capital and innovation
in the perspective of personalist economics* (Summary) **100**

Alojzy Czech, Krystyna Jędralska

Nauki o zarządzaniu w dziejach katowickiej
uczelni ekonomicznej na marginesie
85. rocznicy założenia **103**
*Management sciences in the history
of the University of Economics in Katowice
on the 85th anniversary of its foundation* (Summary) **129**

ANKIETA „PRAKSEOLOGII”

Moralność współczesnego biznesu — próba diagnozy
Wstęp (Dominik Stanny) **131**
Odpowiedzi uczestników (Piotr Masiukiewicz,
Krzysztof Oblój, Bolesław Rok, Tomasz Gigol,
Aleksandra Stanek-Kowalczyk) **133**
*The Morality of Contemporary Business
— the Attempt of Diagnosis* (Summary) **142**

DYSKUSJE

Jerzy J. Kolarzowski

Projekt – książka – monument **145**
Project – book – monument (Summary) **161**

Piotr T. Makowski

Jak myśleć o praktyczności:
Wojciecha W. Gasparskiego traktat o filozofii
Tadeusza Kotarbińskiego oraz *similaria* **163**
How to think about practicality:
Wojciech W. Gasparski's treatise on philosophy
of Tadeusz Kotarbiński and similaria (Summary) **178**

Wojciech W. Gasparski

»Etyka dobrej roboty« Richarda Sennetta i inne
książki tego autora — sprawozdanie z lektury **179**
»Etyka dobrej roboty« («The Craftsman«)
by Richard Sennett and Other Books of the Author:
Notes in the Margin (Summary) **205**

RECENZJE

Danielle Logue, *Theories of Social Innovation*, 2019
/Wojciech W. Gasparski/ **207**

Robert Sroka, *Nieodkryci przywódcy współczesnej
etyki biznesu*, 2021

(Czy tworzeniem i wdrażaniem etycznych standardów
w biznesie powinny i mogą zajmować się organizacje
branżowe?) /Anna Lewicka-Strzałecka/ **215**

Gabriel Łasiński, *Sprawne działania indywidualne
i zespołowe. Ujęcie prakseologiczno-systemowe*,
2021 /Ryszard Banajski/ **220**

INFORMACJE O PUBLIKACJACH

Wykaz prac naukowych
związanych z myślą prakseologiczną
opublikowanych w Polsce w latach 2020–2021 (wybór)
/Redakcja/ **231**

KRONIKA

Odezwa Honorowego Prezesa
Towarzystwa Naukowego Prakseologii w sprawie inicjatywy
nadania Uniwersytetowi Łódzkiemu imienia
Tadeusza Kotarbińskiego **235**

Ze sprawozdania z działalności ZG
Towarzystwa Naukowego Prakseologii za 2020 rok **237**

Ze sprawozdania z działalności ZG
Towarzystwa Naukowego Prakseologii za rok 2021 **239**

TNP na Festiwalu Nauki w Warszawie: 2020 & 2021 **242**

Krzysztof Tchoń (1951–2021)
/Wojciech W. Gasparski/ **243**

Witold Kieżun (1922–2021)
/Wojciech W. Gasparski/ **247**

Noty o Autorach

252